

یزد شناسی

مقدمه

در عبارات و تعاریف رسمی جغرافیایی می خوانیم که استان یزد با وسعتی حدود ۷۶۱۵۶

کیلومتر مربع در مرکز ایران و در کناره کویر نمک ، بین ۲۹ درجه و ۳۵ دقیقه تا ۳۲ درجه و ۲۲ دقیقه

عرض شمالی و ۵۲ درجه و ۴۹ دقیقه تا ۶۵ درجه و ۴۰ دقیقه طول شرقی زمین قرار دارد.

این استان از شمال و غرب به شهرهای نایین و اصفهان (استان اصفهان)، از شمال شرق به استان

خراسان ، از شرق به زرنند (استان کرمان) ، از جنوب غربی به شهرستان آباده (استان فارس) و از سمت

جنوب شرقی به کرمان محدود می شود.

شرایط دشوار و نه چندان مساعد دستیابی و نیز مرکزیت و همنشینی با کویر، باعث شده است که

این شهر تا مدت زمان درازی ، از طوفان بحرانها و تاخت و تاز فرهنگهای بیگانه مصون بماند و اصالت

خویش را حفظ کند.

"یزد گویا نه در حمله اعراب لطمه ای دیده و نه در ایلغار مغول. این اولین مطلبی

است که در مورد یزد باید بخاطر داشت.

درست است که این مصونیت از خرابیهای گذشته را در پیشانیهای شهر نمیتوان

دید (چرا که خیابان بندیهای جدید بلایی کمتر از آنچه مغول به بار آورده نیست)، اما در

لغاف آداب و رسوم مردم می توان، در این که زردشتی و مسلمان به راحتی با هم به

سرمی برند، دراینکه دزد وگدا بسیار کمتر دارد،.....(می توان)

(جلال آل احمد ، یزد ، شهر بادگیرها)"

از جمله این محفوظات می توان به خودواژه "یزد" اشاره کرد که ازدوران ایران باستان به یادگار

مانده است . "یزد" ریشه در یسن، یشت و یایزش - به معنای ستایش و نیایش در زبان

فارسی میانه - دارد.

یزد از یزدان - به مفهوم پاک و مقدس و به معنی ذات خداوند - نیز می تواند گرفته

باشد. پس می توان یزد را شهر آفریننده خوبی ها و پاکی ها ، و شهر خدا دانست. آقای حسن

حجازی می گوید که در دوره ساسانیان به یزد ، یزدان یا یزقان اطلاق می شده .

از اسامی دیگری که به یزد نسبت داده شده - و در سفرنامه ها یا تواریخ آمده - می توان به این

نامها اشاره کرد.

ایساتیس

شهر باستانی یزد، در دوره هخامنشی به ایساتیس مشهور بوده و مرحوم عبدالحسین آیتی ، محل آن

را در دامنه بلندی های مهریز ذکر کرده اند.

در جغرافیای بطلمیوس ، از محلی بنام "ایستیخای" در بیابان "کارمانیا" (کرمان) یاد شده که

شاید همان "ایساتیس" باشد. (سید عبدالعظیم پوریا - زندان اسکندر از نگاهی دیگر)

کته

به معنی **زندان** یا **شهر کوچک** می باشد و منسوب به زندان **ذوالقرنین** سکندر است. گفته اند هنگامی که شماری از بزرگان ایران در ری علیه اسکندر مقدونی بر خاستند، وی آنان را دستگیر کرد و همراه خود به فارس برد. چون به یزد رسید، زندانیان را در چاهی زندان (زندانی) کرد و آن محل را **کته** نامید؛ که به یونانی زندان است. پس از اینکه اسکندر یزد را ترک گفت، نگهبانان به کمک زندانیان به آبادانی و عمران یزد، همت گماشتند.

نخستین بار (استخری)، در **سده ۵۴ ق.**، از واژگان کته و یزد با هم یاد کرده است. در سده های بعد، تا **سده ۵۸ ق.**، کته تنها در آثار جغرافیایی آمده و در آثار تاریخی همه جا از یزد نام برده اند. در **سده ۵۹ ق.**، پژوهشگران تاریخ محلی یزد، از جمله **جعفری در تاریخ یزد و کاتب در تاریخ جدید یزد** نام کته را با روایتهای (**زندان اسکندر**) در آمیخته اند و کته را نخستین بنای یزد، پنداشته اند؛ که به فرمان اسکندر مقدونی ساخته شده و آن را (**زندان ذوالقرنین**) خوانده اند. (ایرج افشارسیستانی-شناخت یزد- انتشارات هیرمند - ۱۳۷۸)

یزدان گرد

دوران ساسانیان، به فرمان یزد گرد اول (۳۹۹-۴۲۱م) در محل زندان ذوالقرنین (کته) شهری بنا شد که آن را (**یزدان گرد**) نام نهادند. (**همان ماخذ**)

دارالعباده

"پس از بر آمدن اسلام و گرایش مردم یزد به دین (مبین) اسلام، عنوان (دارالعباد) یا

(دارالعباده) به این شهر داده شد؛ زیرا علاء الدوله کالنجار، از ملکشاه سلجوقی تقاضای

حکومت یزد را کرده بود، تا در آنجا به عبادت پردازد.

احمد کاتب، تاریخ نگار یزدی سده ۹۰۹ ق، در کتاب تاریخ جدید یزد، می نویسد:

(...در سال ۵۰۴ ه.ق، ملکشاه سلجوقی حکومت یزد را به علاء الدوله کالنجار

واگذار کرد و آن را دارالعباده نامید) (همان ماخذ)

از دیگر اسامی دوران اسلامی یزد، که از معروفیت کمتری برخوردار هستند، می توان به

دارالمومنین و دارالشیعه اشاره کرد.

شهر بادگیرها و نگین کویر

یزد به شهر بادگیرها (بواسطه وجود بادگیرهای متعدد بر بام خانه ها و آب انبارها) و نیز نگین

کویر هم سرشناس است.

در حال حاضر استان یزد دارای ده شهرستان، بیست و یک شهر، بیست و یک بخش، پنجاه و یک

دهستان و حدود پنج هزار روستا است که تعداد ۱۳۲۳ روستای آن دایر و بقیه به جهت مهاجرت

متروک شده است.

ابركوه - اردكان - بافق - تفت - خاتم - صدوق - طبس - مهریز - میبد - یزد

«استان یزد در قسمت مرکزی فلات ایران قرار دارد که ما بین عرضهای ۲۹ درجه و ۵۲ دقیقه تا ۳۳

درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی و ۵۲ درجه و ۵۵ دقیقه تا ۵۶ درجه و ۳۷ دقیقه طول شرقی واقع شده

است. همچنین دارای ۱۰ شهرستان، ۲۱ شهر، ۱۹ بخش و ۵۱ دهستان می باشد. استان یزد با استانهای

اصفهان، فارس، خراسان و کرمان همجوار می باشد. از نظر پستی و بلندی دارای تنوع است. از حدود

۸۵۰ متر از سطح دریای آزاد تا ۴۰۵۵ متر (شیرکوه) تغییر می کند. مقدار متوسط بارندگی سالانه بین

۵۰ تا ۱۰۰ میلیمتر می باشد. نوسان درجه حرارت در زمستان و تابستان و حتی در شب و روز بسیار

زیاد است. حداکثر حرارت ۴۵ درجه سانتیگراد بالای صفر و حداقل ۲۰ درجه سانتیگراد زیر صفر

متغیر است. میانگین روزانه دما برای تمام سال بین ۱۱/۹ تا ۲۰/۷ درجه سانتیگراد متغیر است. محدوده

استان یزد جزئی از فلات مرکزی ایران است که کویرهای ایران نیز عمدتاً در این فلات جای دارند.

بخش بزرگی از مساحت محدوده استان را قسمتهایی از کویرهای مختلف پوشانده است. جمعیت

استان معادل ۷۵۰۷۶۹ نفر می باشد .

«منطقه یزد یکی از سرزمینهای باستانی و دارای میراث درخشانی از فرهنگ و تمدن کهن و ادوار

مختلف تاریخی با قدمت ۳ هزار سال است. برخی از مورخین بنای اولیه شهر یزد را به زمان اسکندر

مقدونی نسبت می دهند که وی زندانی ساخته و نام آن را چنین نهاده است و به اعتقاد عده ای دیگر

از تاریخ نویسان در دوره ساسانیان به فرمان یزدگرد اول (۴۲۱-۳۳۹ م) در این محل شهری بنام

یزدان گرد بنا گردیده است. نام یزد از همین عنوان گرفته شده است و به معنی مقدس، فرخنده و در

خور آفرین می باشد .

مورخین یونانی شهر کهن و باستانی را ایاتیس خوانده اند که احتمالاً بعد از ویرانی شهر کهن 'کته'

پدید آمده است. پس از ظهور اسلام و گرایش مردم ایران به دین اسلام به یزد لقب ' دارالعباده ' داده شد.

یزد به معنای پاک و مقدس و یزد گرد به معنای داده خدایی است. شهر یزد نیز به معنای شهر خدا و سرزمین مقدس است.

یزد نگین کویر است و اولین بار نام آن در کنار اسم چینی تخمه یکی از همزمان داریوش آورده شد.

این ناحیه همواره در دوره هخامنشیان از راههای معتبر موسسه های راهداری، مراکز پستی و چاپاری برخوردار بوده است. راهداری در یزد قدیم چنان اهمیتی داشت که خاندان آل مظفر از منصب

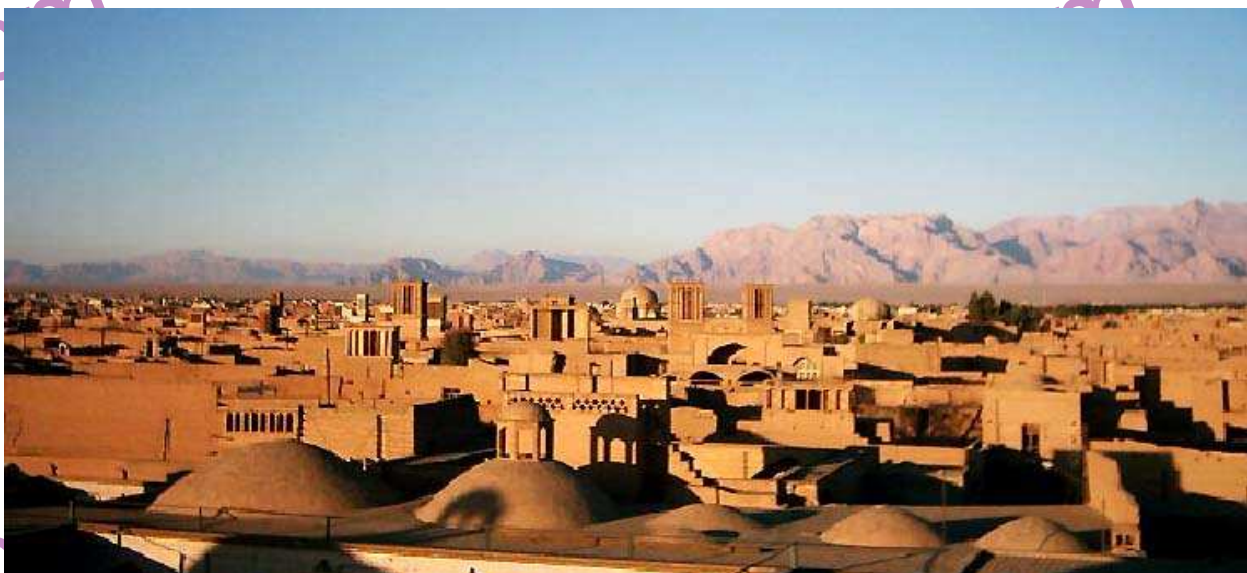
راهداری ناحیه میبد به پادشاهی رسیدند. در طی قرون متمادی آبادیهای کوچک و بزرگ متعددی در این سرزمین پدید آمده و از میان رفته است. آنچه اینک سرافراز از میان ریگهای روان احصار، مصون از رخدادهای مخرب تاریخی بر جا مانده یادگارهای گویا از سرنوشت تاریخی این سرزمین و نشانگر فرهنگ و تمدن پربار است. گرجه قدمت آبادی نشینی و تمدن در این سرزمین از هزاره جلگه های یزد تکوین یافته است. منابع مکتوب پیدایش را به عهد پیشدادیان نسبت داده اند .

»»» شهرستان یزد با وسعت ۲۳۹۷ کیلومتر مربع بعنوان مرکز استان می باشد. این شهرستان شامل دو بخش مرکزی و زارچ با شهرهای یزد، شاهدیه، حمیدیا و دهستانهای فجر، فهرج، الله آباد و محمد

آباد می باشد. جمعیت شهرستان یزد بالغ بر ۴۸۰۰۰۰ نفر است .

»»مراکز تاریخی :

بافت تاریخی و محلات قدیمی، مجموعه امیرچقماق، مسجد جامع کبیر، زندان اسکندر، مجموعه حمام و بازار خان، خانه لاری ها، بقعه دوازده امام، باغ دولت آباد، موزه آئینه و روشنایی، مجموعه تاریخی هشت، مسجد چهل محراب، مسجد یعقوبی، دخمه زرتشتیان، آب انبار شش بادگیری و...

«یزد در سفرنامه ها :

یزد شهر بزرگی است که از لحاظ تجارت و رفت و آمد نقطه مهمی بشمار می رود یک نوع پارچه

ابریشمی و طلایی در آنجا بافته می شود که موسوم است به پارچه ابریشمی و طلایی در آنجا بافته می

شود که موسوم است به پارچه یزدی و به همه جای دنیا صادر می شود .

"سفرنامه مارکوپولو"

از نشانه های چشم گیر یزد باد گیرها، سردابه ها و زیر زمین های آن است که این هر سه با یکدیگر هماهنگی دارد و وجود اینها نشان دهنده آن است که آب و هوای یزد از نقاط دیگر ایران گرمتر است

"کلنل سی ای مک گر گر"

مناره ها و باد گیرهای شهر یزد از دور انسان را به یاد کتاب هزار و یک شب می اندازد

"سفرنامه سرپرسی سیکس"

احساسات مذهبی در شهر یزد خیلی جدی تر از اغلب شهرهای ایران است .

"فرد ریچاردز"

یزد گویا نه در حمله اعراب لطمه ای دیده است و نه در یلغار مغول . این اولین مطلبی است که

در مورد یزد به خاطر داشت درست است که این مصونیت از خرابی های گذشته را در پیشانی شهر

نمی توان دید (چرا که خیابان بندیهای جدید بلایی کمتر از آنچه مغول به بار آورده است نیست) اما

در لفاف آداب و رسوم مردم می توان در اینکه زرتشتی و مسلمان براحتی با هم بسر می برند، در اینکه

دزد و گدا بسیار کمتر دارد، در اینکه در کوچه و بازار کمتر فحش می شنوید و دعوا و در خیلی

چیزهای دیگر

"یزد شهر باد گیرها، جلال آل احمد"

وقتی به یزد سفر می کنی تنها درپهنه جغرافیا جابجا نشده ای که در عمق تاریخ ، به هزار توهی افسانه ای خزیده ای و تاریخ و افسانه در این شهر کویری چندان بهم آمیخته اند که باز شناختشان ناممکن است

یزد بافتی دیگر، مردمی دیگر و اساسا جنس دیگری دارد. صفا و محبت مردم یزد را در کمتر جایی می توان سراغ کرد .

"مجله سفر، فروغ پوریا وری"

شهر ما گنجینه هنر است ، هر ویرانه اش دفتری است پر از زیبایی که در برابر چشم شیفتگان هنر

گشاده است.

در شهری که در جویهایش آب روان ، ریگ روان است مردم بزرگوار و پرتلاشی بودند که توانستند

از سده های دوراین شهر را بعنوان یکی از مراکز بزرگ تمدن ایران نگه دارند و نظیرش هیچ جای

دنیا نیست.

در یزد نشانه های عالی اخلاقی و معماری و باستان شناسی با هم در آمیخته اند و جزء فرهنگ جدایی

ناپذیراین مردمند.

مسجد جامع کهن فهرج تنها مسجدی است که در جهان اسلام ، ساختمان آن از ابتدا تا به امروز تغییر

نکرده است .

"دکتر محمد کریم پیرنیا"

شهر بزرگ و تاریخی یزد نگینی است درخشان در قلب سرزمین پهناور ایران و دژی است استوار در کویر. نشانه پیروزی و سپیدی و پاکی و سرسبزی و آبادی بر اهریمن تیرگی و خشکی و ویرانی .

"دکتر علی سیدی"

یزد از نظر بنایی حشتی و گلی در دنیا بی نظیر است

"پروفسور کازولا"

اماکن مذهبی

مجموعه امیر چخماق

امیر جلال الدین چخماق از سرداران و امرا شاهرخ تیموری و حاکم یزد با همکاری همسر خود فاطمه خاتون در جهت آبادانی یزد مجموعه ای شامل تکیه، میدان، حمام، کاروانسراها، خانقاه، قنادخانه، چاه، آب سرد . از همه مهمتر مسجد امیر چخماق را بنیان نهادند. سنگ نصب شده در کرباس مسجد به طرف میدان و نثر وقفنامه بر آن به خط نسخ، شبکه های ظریف از کاشی های معرق

دور خارجی گنبد محراب صفا اصلی با طاقنمای مقرنس کاری و این مسجد را از نظر مرتبه زیبایی بعد از مسجد جامع قرار داده است. این بنا مسجد جامع نو نیز نامیده شده است . این مجموعه در قرن هشتم هجری قمری بنا نهاده شده است

مسجد جامع کبیر

این مسجد یکی از باارزشتین میراث تاریخی هنری و گنجینه ای معماری اسلامی است. بانی ساختمان اصلی مسجد را علاء الدوله گرشاسب آل بویه - قرن ششم هجری - می دانند ولی مسجد کنونی مربوط به آل مظفر و تیموریان قرن هشتم و نهم هجری است. از امتیازات هنری و معماری این مسجد می توان قدرت و استواری کاشیکاریهای نفیس و جالب، سر در بلند، دو کتیبه نفیس یکی به خط کوفی و دیگری به خط ثلث بر روی کاشی لاجوردی معرق در کنار سر در باشکوه، دو مناره زیبا و تزئینات کاشی کاری شده دیوارهای داخلی شبستان و زیر گنبد و خارج گنبد را نام برد .

ارتفاع مناره های آن حدود ۴۸ متر و ارتفاع سر در آن در حدود ۲۴ متر می باشد

مسجد ریگ

این مسجد که کاروانسرای مخروطه بوده است، توسط امیر معین الدین اشرف بنا گردید. منار گلی مزین به کاشی با خطوط و نقوش مهندسی، قفسه ای چوبی در بالای منار کتیبه خط ثلث بر کاشی معرق در سه طرف در، در کنده کاری دو لنگه ای کاشی های شش ضلعی فیروزه ای و آبی با حاشیه های سیاه سفید مرسوم قرن نهم هجری در بدنه محراب و طاقنمای محراب با گچکاری مقرنس از برجستگیهای مهم این مسجد به شمار می رود

امامزاده جعفر

امامزاده جعفر از نوادگان امام صادق (ع) و مهمترین زیارتگاه مورد احترام مردم یزد، در محله قدیمی مصلی عتیق واقع شده است. وی در زمان خلافت متوکل عباسی از مدینه به یزد مهاجرت کرد و به شاگردی در دکان آهنگری پرداخت. وی در سال ۴۲۳ ه. ق. در گذشت و در محل فعلی دفن شد

مسجد ملا اسماعیل

این مسجد بزرگ در جنوب میدان خان قرار گرفته است و اثر همت والای آخوند ملا اسماعیل عقدائی در سال ۱۲۲۲ می باشد. این مسجد مشتمل است به ایوان وسیع با دهنه ۱۵/۷۵ متر و شبستان با ۳۲ ستون و گنبد های بسی عالی، نقش و نمای آجری در گاهها و گاهی تلفیق شده به کاشی و سنگ مکتوب در طرف چپ بالای سر در بزرگ ورودی با مطالبی با خط نستعلیق و سنگ لوحه های مختلف .

مسجد شاه طهماسب

این مسجد در میدان بعثت واقع بوده است. بانی بنای قدیمی آن بیگم دختر شاه طهماسب صفوی است که به همسری نورالدین میر میران از خاندان شاه نعمت الله در آمد، از بنای قدیم آن چیزی باقی نمانده مگر دو سنگ مرمر یکی در محراب و دیگری بر ستون میدان

مسجد فرط

مسجد کوچکی واقع در محله دار الشفا که گفته شده بعد از خروج ابو مسلم در خراسان و تسلط او بر یزد آنرا ساخت و امام رضا (ع) هنگام سفر از مدینه به خراسان در این مسجد عبادت نموده است. بر اساس سنگ محراب آن زمان احداث آنها را هشتصد تا نهصد سال قبل تخمین می زنند

مسجد چهل محراب

این بنا در قرن هفتم هجری توسط خواجه شمس الدین محمد بنا شده است. علت شهرت آن به چهل محراب آن است که در آن چهل محراب کاشی تعبیه شده بود. در حال حاضر فقط شش قطعه از کاشی باقی مانده است

بقعه سید شمس الدین

این در سال ۷۶۷ هجری قمری بنا شده است. این بنا دارای ایوان بلند، نقاشی و تزیینات گچ بری می باشد. ایوان بلند آن دارای کاشیکاری معرق و رنگارنگ است. در وسط سقف ایوان بلند ترنجی بزرگ و در گوشه های سقف گل و بوته های زیبایی نقش داده شده است. در داخل ایوان سنگ قبر مرمری، مربوط به بهاءالدین فراش موجود است که تاریخ ۸۵۰ را نشان می دهد

بقعه سید رکن الدین

این بنا در سال ۷۲۵ هجری قمری بنا نهاده شده است و محل دفن سید رکن الدین محمد قاضی می باشد. این بنا دارای گنبد، گچ بریهای خطوط اسلیمی داخل ایوان بلند و مقرنسهای چهار گوشه بنا و مخراب بلند می باشد. در داخل بقعه آثار تزیینات آجرکاری و خطوط کوفی و نستعلیق بر دیوارها و حتی در قسمت سقف که با آب رنگ نقاشی شده است به چشم می خورد

مسجد جامع فهرج

این مسجد که در ۳۰ کیلومتری شرق یزد قرار گرفته، از خشت و گل ساخته شده است. تاریخ بنای آن به صدر اسلام باز می گردد. این مسجد در تاریخ معماری اسلامی - ایرانی از اهمیت ویژه ای

برخوردار است. ستونهای قطور و پوشش تاق آن از نوع پیز گهواره ای است و مناره مسجد که از گل ساخته شده است به دوره های بعدی مربوط می باشد.

بقعه دوازده امام

این بقعه مشتمل بر دوازده گنبد منفرد در سال ۴۲۹ هجری به دستور ابوسعید و ابو یعقوب از امرای علاءالدوله فرامرز ساخته شد. در این بقعه کتیبه ای به خط کوفی بالای سر در گاه نمای که در حاشیه ای از نقوش گل و بوته قرار دارد و سنگ قبر فخر الدین اسفنجردی از مشایخ بزرگ قرن هشتم به اندازه ۶۰×۹۲ که در محراب نصب شده است توجه بینندگان را به خود جلب می کند .

بقعه شیخ احمد فهادان

این بقعه مدفون شیخ احمد و برادرش از اهالی اسفنجرد است. این دو از عرفای زمان خویش بودند که به یزد آمدند و در محله فهادان سکنی گزیدند. از بنای اصلی آن تنها گنبدی با بادگیرهای کاشی کاری مربع شکل و محراب کاشی کاری شده معرق باقی مانده است

مکانهای تاریخی :

آتشکده زرتشتیان

یکی از اماکن مربوط به زرتشتیان آتشکده آنها است. این بنا در خیابان آیت الله کاشانی واقع

گردیده و شامل ساختمان مشجری است که در قرن اخیر ساخته شده است. در این محل آتش مقدس

که برای زرتشتیان مقدس می باشد و دارای قدمتی چند ساله بوده و باید همیشه روشن نگهداشته شود

نگهداری و از آن مراقبت می شود. شایان ذکر است که قدمت آتش آتشکده به هزار و پانصد سال

می رسد. ساختمان اصلی در وسط حیاط و بر بلندی قرار دارد و آنرا درختانی همیشه سبز احاطه

کرده اند. حوضی مدور و بزرگ در محور ورودی بنا به آن زیبایی خاصی بخشیده است. آتش در

محفظه ای بلندتر از سطح زمین در اتاقی نسبتا وسیع و دور از تابش خورشید قرار گرفته و اتاقهایی

برای مراسم نیایش پیرامون آن طراحی شده است.

باغ دولت آباد

باغ دولت آباد یکی از باغهای معروف ایرانی است که در زمان محمد تقی خان (دوره زندیه) طراحی

و ساخته شده است. این باغ از قناتی به همین نام مشروب می شود و جریان آب در باغ استخوان بندی

طراحی آنرا تشکیل می دهد.

عناصر متشکله مجموعه چنین است :

عمارت سر در جنوبی، شترخان و اصطبل ها، عمارت حرمسرا و عمارت هشتی و بادگیر، آشپزخانه،

عمارت بهشت آیین، عمارت تالار آینه سر در اصلی و آب انبار دو دهانه، جالبترین بنای مجموعه را

عمارت هشتی و بادگیر تشکیل می دهد که تلفیق جریان آب و هوا به زیباترین شکل صورت گرفته است. بادگیر باغ دولت آباد با ۳۳ متر بلندی از سطح زمین شاهکار مهندسی و نشانه نبوغ معماران یزدی است .

دخمه زرتشتیان

دخمه در فرهنگ فارسی به معنای گورخانه گیرا می باشد. دخمه در انتهای جنوبی شهر یزد در حوالی منطقه صفائیه در بالای تپه ای نسبتا مرتفع وجود دارد که یکی از قدیمی ترین بنام هانچکی هاتریا (زرتشتی هندی الاصل) و دیگری که جدیدتر است بنام گلستان معروف است در وسط این دو دخمه چاله ای سنگی وجود دارد که زرتشتیان مردگان خود را در آن می انداختند . این اثر مربوط به دوره قاجار می باشد. دخمه گلستان دارای قطر ۲۵ متر و ارتفاع دیوار از سطح تپه ۶ متر است و دخمه ها نجکی دارای قطر ۱۵ متر می باشند.

حمام خان

حمام خان به گرمخانه نور نیز شهرت دارد. سابقه احداث حمام به سال ۱۲۱۲ هجری قمری برمیگردد و در تاریخ 1242 هجری قمری مورد تجدید بنا و تزئینات قرار گرفت. تزئینات حمام خان بسیار ساده بوده است بطوریکه مهمترین تزئین آن نقاشیهای بخش شاه نشین می باشد. مساحت حمام ۱۱۷۰ مترمربع و زیر بنای آن ۹۰۰ متر مربع می باشد.

خانه لاریها

این خانه در سال ۱۲۸۶ قمری ساخته شده مالک آن حاج محمد ابراهیم لاری بوده است. سابقا بعنوان

خانقاه نعمت اللهی از آن استفاده می شد. مساحت آن حدود ۱۷۰۰ متر وزیر بنائی معادل ۱۲۰۰ متر مربع را داراست. درها، پنجره ها، ارسی ها و اتاقهای آئینه کاری و نقاشی شده آن یکی از نمونه های زیبا و عالی خانه های اعیانی قرن سیزدهم است.

خانه ملک التجار

خانه ملک التجار این خانه نمونه در حدود یکصد و بیست سال قبل در یکی از بازارهای مهم شهر ساخته شده و متعلق به ملک التجار است. مدخل خانه به اسلوب روزگار خود دارای کوچه ای دراز و باریک و با دیوارهای بسیار بلند است. تزئینات داخلی اتاقهای آن دست کمی از خانه های قدیمی دیگر ندارد. نقاشی اتاقهای این خانه کار یک نقاش شیرازی است که از حیث اسلوب کاملا با نقاشیهای عمارت نارنجستان شیراز همسان است. این خانه در حال حاضر تبدیل به مهمانسرای سنتی شده است.

آب انبار شش باد گیری

برای شهرهای کویری همچون یزد ارزش آب بیش از هر جای دیگر احساس می شود. در این شهر بیش از ۷۵ آب انبار وجود دارد. این آب انبار دارای شش بادگیر می باشد و ۱۸۰ سال پیش در دوره قاجاره ساخته شده است. از ویژگیهای مهم این اثر تاریخی دو دهانه بودن این آب انبار است که دارای تزئینات مقرنس کاری می باشد و دارای ۵۵ پله ورودی در قسمت جنوبی است که بین پله ۲۵ و ۲۶ از بالا یک هشتی با سنگ فرش آجری قرار دارد.

مدرسه ضیائیه

این ساختمان مشهور به زندان اسکندر می باشد و متعلق به قرن ۶۳۱ هجری قمری است وبانی آن شرف الدین علی رضی است این مدرسه در محله نهادان و در مجاورت بقعه دوازده امام قرار دارد.

صنایع دستی

« صنایع دستی به بخشی از هنر و صنعت گفته می شود که با بهره برداری از مواد اولیه بومی و انجام کار اساسی به کمک دست و ابزارهای سنتی دستی انجام می پذیرد. منحصر به ساخت محصولاتی می شود که بیانگر ذوق هنری و خلاقیت فکری سازندگان آن می باشد. مهمترین صنایع دستی در استان یزد عبارتند از قالی، قالیچه، گلیم، مخمل، زری، چادر شب، دستمال، مرس ریزه جیم، قنویز، اجرامی، شمد، ترمه، پرده، زیلو، روفروشی، کرباس، بقچه، لنگ، کیسه حمام، خورجین، پتو، سفال، سرامیک، حصیر، کاشی و گیوه. در میان صنایع دستی قالی بافی، ترمه بافی، زیلوبافی، ساخت سفال سرامیک و کاشی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. شیرینی پزی در یزد سابقه طولانی دارد. در یزد شیرینیهای سنتی مانند باقلوا، قطاب، لوز نار گیل، پشمک، نان برنجی، حاجی بادام تهیه می شود.

فرهنگ و گویش یزدی

«استان یزد از سرزمینهای قدیمی و تاریخی است و در میان ایالتهای قدیمی و بزرگ پارس، اصفهان، کرمان و خراسان قرار داشته است. این سرزمین از معابر و گذرگاههای مهم در ادوار تاریخی محسوب می شده است. این استان از درگیریها و جنگهای سیاسی کشور ایران تا

حدودی ایمنی داشته است. از طرفی صعب العبور بودن راهها به همراه محدودیت منابع آبی و غیره مانع عمده تسخیر این منطقه توسط بعضی از حکومت‌های بزرگ و کوچک حاشیه و پیرامون این منطقه در طول تاریخ بوده است. با توجه و گواهی گرفتن از منابع تاریخی آبادی نشینی در این منطقه از قدمت طولانی برخوردار است. از مظاهر فرهنگ مادی و معنوی که مردم این خطه از خود به جای گذاشته اند و میراث تاریخی آنها در دوره های قدیمی به حساب آمده و نشانه هایی از مهر و آناهیتا، ایساتیس و هخامنشی و زندان اسکندر و برج و بارو و کهن دژهای بزرگ و عظیم و پناهگاههای متعدد و موبدان و سران ساسانی و ابنیه و یادگارهای بعد از اسلام نظیر مساجد و امامزاده ها و مزارها و ... نشانگر فرهنگ و تمدن مردم چه قبل و چه بعد از دوره اسلامی بوده است .

«مردم یزد به زبان فارسی رایج با پاره ای ویژگیهای گویشی سخن می گویند و بسیاری از واژه ها و ترکیبات زیبای فارسی را در گویش خود حفظ کرده اند. در استان یزد برخی ویژگیهای گویشی میان شهرستانهای مختلف محسوس است. معتقدی به آیین زرتشتی در میان خود هنوز به زبان تیاک نشان سخن می گوید و بویژه مراسم مذهبی خود را با این زبان انجام می دهند.

« مراسم مذهبی

الف) جشن و سرورهای خصوصی و عمومی:

اکثریت قریب به اتفاق مردم استان یزد پیرو دین اسلام و شیعه دوازده امامی هستند به همین دلیل مجموعه مراسم تحت تأثیر رفتارها و کنشهای فرهنگی اسلامی و ملی صورت می گیرد. مراسم

عروسی، اعیاد ملی و مذهبی نظیر عید نوروز، عید فطر، عید غدیرخیم، عید مبعث و سالروز تولد پیامبر

اسلام (ص) و ائمه اطهار (ع) به ویژه نیمه شعبان (سالروز تولد دوازدهمین امام یعنی امام مهدی (عج) به طرزی باشکوه و مفصل برگزار می شود.

مراسم مربوط به جشنها و اعیاد زرتشتیان نیز از جذابیت خاصی برخوردار است. مراسم عروسی و همسرگزینی طی مراحل صورت می گیرد.

خواستگاری، وکیل پرسان، گواه گیران، عروس کشان و پاتختی از جمله این مراحل است.

جشنهای ماهانه (برابر شدن نام روز با نام ماه مثلاً روز فروردین با ماه فروردین) - جشنهای فصلی

موسوم به گاهنبارها، نوروز جمشیدی و مراسم پنج روز پایان سال، روز تولد آشوزرتشت پیامبر ایران

و باستان (روز خرداد از ماه فروردین مصادف به ششم فروردین) و جشن سده یا جشن بزرگداشت

آتش اهورامزدا منصوب به هوشنگ پادشاه پیشدادی در روز دهم بهمن ماه از مهمترین مراسم شادی

هستند که از سوی زرتشتیان باشکوه خاصی برگزار می شود.

مراسم عید پسخ یهودیان به مدت هشت روز به مناسبت نجات قوم بنی اسرائیل توسط حضرت موسی

(ع) در کنیسه «هاداش» یزد از طرف اقلیت بسیار کوچک یهودی برگزار می شود.

ب) سوگ و عزاداریهای عمومی و خصوصی :

مراسم (نخل برداری) که از قدیم الایام دز یزد موسوم بوده است جذابیت خاصی دارد.

نخل به عنوان تابوت سومین امام یعنی امام حسین (ع) شناخته می شود. نخل، چوب بستی عظیم به

شکل برگ درخت است که شباهتی به برگ خرما ندارد. نخل با پارچه سیاه سر تا پا سیاه پوش

می شود و صدها شمشیر، قمه و خنجر برهنه با تزئینات خاصی مانند: آئینه ها، میوه ها، پولکها، منگله ها،

دستمال‌های ابریشمی رنگی بر دو طرف بدنه نخل بسته می‌شود. در دهه اول ماه محرم و یا در دهه آخر ماه صفر (دو ماه خاص عزاداری شیعیان) نخل توسط مردم عزادار مانند کشتی به حرکت درمی‌آید و سه دور گرد میدان محل نخل می‌چرخد و آنگاه آرام - آرام به درون آشیانه خود باز می‌گردد همراه با چنین مراسمی، روضه خوانی، سینه‌زنی و عزاداری انجام می‌شود

مشاهیر یزد

ابوالفضل رشید الدین میبیدی :

مترجم و مفسر نامدار و صاحب سبک نیمه اول قرن ششم هجری و صاحب تفسیر مشهور کشف

الاسرار و عده الابرار با ترجمه و تفسیر عارفانه به زبان شیوای پارسی .

شرف الدین علی یزدی:

مورخ ، شاعر، نویسنده و ریاضیدان معاصر امیر تیمور گورگانی ، متوفی به سال ۸۵۰ هجری شمسی

صاحب اثر صفوی و صاحب دیوانی مشتمل بر قصاید ، غزلیات ، رباعیات ، و سه مثنوی خلد برین ،

فرهاد و شیرین و ناظر و منظور است . لطافت و سوزناکی اشعار وحشی در ادبیات فارسی شهره خاص

و عام است .

آیت الله حاج شیخ عبد الکریم حائری یزدی:

شخصیت بلند آوازه جهان شیعه در دو قرن اخیر، بنیانگذار حوزه علمیه قم ،استاد عالیقدر حضرت امام

خمینی (ره) و بسیاری از مراجع و اندیشمندان اسلامی معاصر است . وی به سال ۱۲۷۶ هجری در

مهرجرد میبد متولد شد و به سال ۱۳۵۵ هجری قمری در قم دیده از جهان فروبست .

میرزا محمد فرخی یزدی:

شاعر، روزنامه نگار و سیاستمدار آزاده قرن گذشته و قرن اخیر متولد ۱۲۶۴ هجری شمسی، بنیانگذار روزنامه طوفان. وی یکی از بی پروا ترین شعرای تاریخ معاصر و بلکه تاریخ ایران است ظلم

ستیزی و داستان مبارزات و تبعیدها و شکنجه های وی به سبب مبارزه با دستگاه جبار پهلوی معروف است و بر همین آرمان نیز به سال 1318 هجری شمسی در زندان به قتل رسید .

آیت الله حاج شیخ غلامرضا فقیه خراسانی:

متولد ۱۲۹۵ از بزرگان و علمای یزد بوده که قبل از حضرت آیت الله صدوقی زعامت اهالی یزد را بعهدہ داشته و در زهد و تقوی زبانزد خاص و عام بوده است .

محمد علی ریاضی:

متولد سال ۱۲۹۰ هجری شمسی شاعر معروف معاصر و ملک الشعراي آستان حضرت معصومه (س)

«به غیر از نامبردگان فوق از صدها چهره مشهور دیگر در علوم مختلف دینی، ریاضی، انسانی،

پزشکی و نام آوران عرصه های مختلف هنر و معماری و ادبیات نیز می توان یاد بزرگانی از جمله

حضرت آیت ... خاتمی پدر بزرگوار جناب حجت الاسلام سید محمد خاتمی . را به نیکی برد

